

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת תרומה תשפ"ד

מה קודם - ברית או פדיון הבן?

א. שאלה: מעשה שאירע בעיר בית שמש בתינוק בכור לאמו שנולד חלוש ולא היו יכולים למולו בזמנו ואירע שהגיע יום המילה בו ביום שיו צריכים לפדותו והתעוררה שאלה האם ימולו אותו תחילה מטעם שבמצוה זו נתחייב תחילה, או שמכיון שמצות הברית אינה בזמנה ומצות הפדיון זהו זמנה אמרינן בזה חביבה מצוה בשעתא ויש להקדים את הפדיון קודם המילה.

תשובה:

על תינוק בכור (שמל) [שחלה] ולא נתרפא עד יום ל"א נראה דאע"ג דמצות פדיון הבן לעשות בעיקר זמנה יש להקדים מצות המילה משום דהמילה היא אות ההכנסת ברית ואלמלא קבלת הברית אין חיוב למצות פדיון כלל, ע"כ.

והחתם סופר ביו"ד סימן ש נתן טעם לשבח לדבר: כיון דתחלת כניסת ברית היה ע"י מילה וכל גר אינו נכנס לדת יהדות אלא ע"י מילה וילפי' מדכתיב ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא ע"י מילה וטבילה ועיי' רמב"ם רפ"ג מאי' ביאה א"כ ראוי שתקדים מילה בגופו קודם שיעשה מצוה אחרת בגופו אעפ"י שאינו מעכב מ"מ אחר שאז ה' תחילת כניסתו לברית ע"י מילה ושוב קבלנו התורה א"כ מניי המצוה הוא שיהיה העושה מצות מל ולא ערל ועוד בפדיון בכורים בלאו ה"נ שהרי טרם שהציל הקדוש ברוך הוא בכורי ישראל במצרים טרם זה היה מוהל' עצמם לאכילת פסח א"כ אם הוא ביום א' ראוי להקדי' המילה לפדיון כדי שיפדנו כשהוא מהול ובכלל זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, ע"כ.

ולענין הסעודה הסימו הפוסקים **הגאונים הגדולים רבי ברוך דב פוברסקי, רבי דב לנדו, רבי משה שטרנבוך, רבי יצחק זילברשטיין שליט"א** שאפשר לעשות סעודה אחת בלבד. וכן הורו **הגאונים רבי יוסף בנימין וואזנר, רבי מנדל שפרן, רבי שמאי גרוס, רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי יעקב מאיר שטרן, רבי נתן קופשיץ שליט"א.** והוסיף הגר"נ קופשיץ שיש מעלה להוסיף משהו בסעודה כדי שיהיה היכר שהיא על שתי מצוות, דומיא דר"ח שחל בשבת שמוסיפים משהו בסעודה לכבוד ר"ח. והגר"ש גרוס אמר דאין צריך לזה אפילו לכתחילה מכיון ששתי המצוות הם בתינוק אחד שהוא הנכנס בברית והוא הנפדה, וסעודה אחת עולה לכאן ולכאן.

ובאוצר פדיון הבן חלק ב פרק יח ס"ג כתב: נוהגים לעשות סעודה בפדיון הבן, ובהערה ה כתב: מהרי"ל הלכות פדיון הבן ובתורת הדשן חלק א סימן רס"ח ורס"ט בשם ספר הפרנס סימן רחצ כולם כתבו הטעם משום פירסומא מילתא. ועוד מציינ' בשם תשובת הרשב"א [חלק א סימן קל"ט הובא בבית יוסף סימן ש"ה]

בשאלה זו עמדו כבר גדולי האחרונים הלא הם בעל שו"ת צמח צדק הקדמון סימן קכח והגאון חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א סימן לא, ותחילת דבריהם דנו שם במי שאי אפשר למולו ביום שלושים האם יעכבו את הפדיון עד לאחר המילה או יפדוהו קודם המילה. וכתב הצמח צדק בשם מהר"א בן חיים בשו"ת סימן עט שכתב שיש לאחר את הפדיון עד לאחר המילה 'שאלמלא קבלת הברית אין חיוב למצות פדיון כלל'. והביאו כמה ראיות שלא כדבריו דיש לקיים הפדיון בזמנו אפילו שאי אפשר למול את התינוק, וז"ל הגאון חיד"א: ורואה אני דדבר זה מוכרע מעצמו מראש מקדמי ארש תחילת דיבר ה' משום אפרושי שבט הלוי ונבחרו הלויים תמורת הבכורות בשנה השנית כתוב פרשת במדבר פקוד כל בכור בבני ישראל וכ"ב אלף בכורות לא הוצרכו פדיון דהלויים נכנסו תחתם ורע"ג הנותרים נפדו בה' סלעים ובשנה ראשונה נולדו ודאי כמה אלפים בכורות והרי מקרא כתוב בריש יהושע דכל הילודים במדבר לא מלו ואמרו ביבמות דף ע"ב דלא נשבה להם רוח צפונית וכו' ומשו"ה לא מלו והרי דכל הבכורות שנולדו שנה ראשונה לצאתם ממצרים נפדו או בלויים או פדיון ממש אף שלא נמולו. והוא הדין בנ"ד שיפדה הגם שלא נימול משום אונס מעין דוגמא דנפדו בכורות במדבר אף שלא נימולו מפני דלא נשבה רוח צפונית, ע"ש עוד.

ומסיק הצמח צדק דגם מהר"א בן חיים לא נתכוין לזה, אלא מיירי באופן שדנו בו כאן, שבאים לקיים את המילה והפדיון באותו היום, וז"ל: ואפשר בנדון דידיה מה שהביא ר"א ב"ח בתשובתו מיירי בהמילה ופדיון חלים ביום אחד הדין עמו משום דהמילה נלמד מוישכם אברהם וגו' לכך אין ספק לפדות בכור זה אחר שלשים אף שמשתינו למול עד אחר כלות שני חדשים, ע"כ. וכן הבין הגאון חיד"א בפשטות את כוונת מהר"א בן חיים, ע"ש.

וכן פסק הש"ך יו"ד סימן שה סקי"ב: כתוב בתשובת ר' אליהו חיים ס' ע"ט

ז"ל: לעשות סעודה על מצוה זו אינו תלוי אלא בהרחבת הלב אם רוצה לעשות.
ובחידושי וביאורי מהרש"ל [הובא בדרישה אות ג] כתב בשם ה"ר מנחם בן כמוהר"ר פנחס מעיל צדק בהגה שיש מרביתנו שכתבו אילו היה ברצוננו לא לעשות.

בית אריזה לעוגות אישיות שמצאו כמה עוגות שנפלו מאחת הקופסאות?

ב. שאלה: בבית אריזה גדול שאורזים בו מאפים לשיווק, דרכם לארוז את העוגות באריזות קרטון גדולות שכל אחת יש בה 50 עוגות אישיות, ואירע בסוף יום עבודה שארזו בו כמה אלפי עוגות בכמה עשרות אריזות גדולות מצאו שלוש עוגות אישיות שנפלו לארץ ונשמטו מאחד הקרטונים או מיותר מאחד. וכעת שואל בעל הבית אריזה האם מוטל עליו החיוב לפתוח כעת את כל האריזות ולבדוק באיזו חסרים כמה עוגות או שיש היתר לשווק את האריזות כמוות שהן.

תשובה:

חסר מן המספר, ויש כאלו ששמו בדיוק כמספר, ורק במפעל שלו באופן קבוע יש יותר מן המספר בכל אריזה ונתפרסם הדבר ונעשה קידוש ה' בעולם וגם כלכלית הוא הרויח מכך הרבה שעסקיו פרחו והצליחו ועשו פרי.

והגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א הסכים שאם האריזות הן גדולות מאד כגון של אלף עוגות במארז אין הקפדה על כמה בודדים שנפלו, אבל במארז של חמשים חתיכות שנפלו שלוש מתוכו יש הקפדה. וכן הסכים **הגאון ר"ע פריד שליט"א**. ואמרת שיש עצה שלא יצטרך לפתוח את האריזות, שישקול את האריזות ואותה אריזה שהמשקל שלה נמוך משל רוב האריזות בה בודאי חסר. וקילס **הגרש"א שטרן** עצה זו.

והגאון רבי יעקב כהן שליט"א אמר שאם לא כתוב מספר החתיכות על האריזה מבחוץ אלא שהאריזה מלאה בעוגות אין קפיידא כל שהאריזה נראית מלאה, אבל אם כתוב המספר על האריזה מבחוץ בודאי צריך להקפיד על המספר, ומכל מקום בדיעבד יש לסמוך על סברת הגרי"ש אלישיב הנ"ל.

והגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמרו שמן הראוי שידיפס מדבקות שכתוב עליהן שעלול להיות חסר כמה בודדים באריזה וידיבק מדבקה כזו על כל אריזה ובזה ייצא ידי שמים וידי אדם. והסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א** לעצה זו.

האם מותר לכוון הצלה לבקר את הוריו לפני שיחזור לביתו ברכבו?

ג. שאלה: אנשי הצלה יוצאים מדי שבת ויור"ט למשימות הצלה כפי הקריאות שהם מקבלים ושכרם הרבה מאד שהם מצילים כמה נפשות מישראל מדי שבת בשבתו. וידוע שהתירו להם לשוב לביתם ברכבם אע"פ שאין פיקוח נפש בחזרתם לביתם, והטעם שהתירו סופם משום תחילתם, דאם לא תתיר להם לשוב לביתם עלולים להימנע ולא לצאת להצלה. [ויש כאלו שנתנו טעם לשבח שבמקומם כולם מכירים אותם כאנשים שיודעים פרק בענייני הצלה וכשאיירע דבר סכנה מיד מזעיקים אותם מביתם, ויש חשיבות יתירה שיחזרו למקומם]. ונשאלה השאלה בכונן שהוזעק לטפל בחולה המתגורר בסמוך לבית הוריו, ולאחר שהעניק לו את הטיפול הדרוש רוצה לבקר את הוריו קודם שיחזור לביתו. ונשאלה השאלה האם מותר לו לעשות כן או שמכיון שהגיע לכאן ע"י חילול שבת לא התירו לו אלא את הנחוץ לפיקוח נפש ותנו לא מידי.

תשובה:

ואם היה בדעתו כשיצא לדרך שלאחר שיעשה הפיקוח נפש ירוויח גם עוד ענין מההגעה לשם נחלקו הפוסקים האם יש איסור בדבר, וזה מבואר במה שאמרו ביומא פד, ב: מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך לטול רשות מבית דין הא כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה

הגאונים רבי שמאי גרוס ורבי צבי הירש כהן שליט"א השיבו שאין חשש איסור בדבר ויכול לעשות חפצו במקום שהגיע לשם בהיתרא דפיקוח נפש ואינו מפסיד בזה ההיתר לשוב למקומו.

לא אפשר וקמיון אסור ע"ש ברש"י וגם בסוף הסוגיא לענין שטיחת אבידה דעצם השטיחה הוא כראוי והיינו מן התורה כמו שכתבו הפוסקים וא"כ ה"ה הכא אף דעצם הפעולה הוא מצוה במקום שרגילין להמית אדם מ"מ גרע במה שהוסיף בכונתו ועיין, ע"כ].

וסיפר לי הגר"ש גרוס מעשה שהיה אצל הגה"ק רבי יצחק'ל מפשעווארסק זי"ע שחש פעם שלא בטוב בשבת קודש והזעיקו עברו את הרופא החרדי הידוע ד"ר אדלר שהיה מתגורר בלונדון, וטס במיוחד בשבת כדי לטפל בו, ובמוצאי שבת הרגיש הגה"ק יותר בטוב וערך טיש שהיה מחלק בו קנובל [שם] והיה בזה סגולה ידועה לפרנסה, וביקש הגה"ק זי"ע מד"ר אדלר שישאר אף הוא וישתתף בטיש, והשיב לו דמכיון שהגיע תוך כדי חילול שבת אינו רוצה ליהנות מזה בשום דבר עבור עצמו והוא חוזר תיכף ללונדון. ובודאי שלא היה זה מן הדין אלא שהוא החמיר על עצמו כידוע שהיה ירא שמים מרבים.

והוסיף **הגר"ש גרוס** דיש להורות לכונני הצלה שבשעה שחוזרים לביתם ישתדלו לעשות זאת בהצנע שלא יראו אותם, ואם הזדמן שראו אותם נוסעים בשבת יסבירו לרואים שהם חוזרים ממישימה של פיקוח נפש, כדי שלא יתחלל שם שמים על ידם חלילה.

והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמר שאם הוריו מתגוררים בסמיכות למקום שאליה הגיע לצורך הצלה אין לו כלל היתר לחזור למקומו אלא יישאר אצלם עד סוף השבת, דכל מה שהתירו חזרה שאין בה מצד עצמה פיקוח נפש גמור הוא במקום שאין לו היכן להיות ובזה התירו סופו משום תחילתו אבל אם יש לו היכן להיות אסור לחזור למקומו כלל.

והגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר שאסור לעשות צרכיו כלל במקום שבו שמגיע לשם ע"י פיקוח נפש משום זילותא דשבתא, ואין בזה חילוק בין צרכי הדייט לצרכי מצוה, ואפילו לצורך כיבוד אב ואם או שמיעת דרשה או שלום זכר וכדו' הכל אסור בהחלט רק יחזור תיכף למקומו. ומכל מקום בדיעבד אם התעכב שם אפילו לצרכיו יכול לחזור למקומו.

ומעלה והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין ואף על גב דקא צייד כוורי ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין אף על גב דמתקן דרגא, ע"ש אופנים נוספים.

וכן פסק השו"ע או"ח סימן שכח ס"ג: כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה, הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים, וכן כל כיוצא בזה, ע"כ. והמ"ב סקל"ח כתב: ואפילו אם היה צריך להחוליא ולהנסרים והקסמין ג"כ שרי כיון שאינו מכיון לזה. ובשעה צ"צ סק"ז הביא מחלוקת הראשונים במתכיון וז"ל: אולם בעיקר דבר זה יש דעות בין הראשונים, כי הנה בחידושי ר' עקיבא איגר הביא בשם הר"ן להקל בזה, וכן בבה"ג בפרק כ"ג מהלכות שבת גורס בסוגיא דיומא אף על גב דמתכוון לצוד כוורי, וכן באידך כולהו, וכן ברוקח סימן ק"ט כתב אף על פי שמתכוון למלאכה ולהציל הרי זה משובח. אכן ברי"ף וברא"ש הגרסא ואף על גב דמתברר בשי"פ, ואחר הרי"ף נמשך גם הרמב"ם שלא הזכיר ואף על פי שמכוון לזה [ונשמט זה מהלחם משנה]. וכן ברבנו ירוחם נתיב י"ב משמע גם כן דלא מכוון לזה אלא שבלא זה צריך לזה, וכן כתב במאירי סוף יומא שלא יכוון לזה, אף לכל הדעות מיידי שאינו מרבה בפעולה בשביל זה, כן נראה ברור, ע"כ. הרי מבואר שכשמכוון לעוד תועלת מלבד ההצלה הוא תלוי במחלוקת הראשונים, והעיקר כדעת המתירים כמו שהביא במ"ב בשם הפמ"ג דשרי.

[ואם מתכוין רק לדבר האסור אלא דתוך כדי כך גם מציל נפש מישראל עיין ביאור הלכה סימן טז ס"ז ד"ה הצד שדן בזה וז"ל: ונ"ל דבמקומות שדרכן להמית כגון נחש בא"י ועקרב בחדיי [עין שבת קכ"א ע"ב] אפשר אפי' הוא היה מתכוין בצידו לרפואה ג"כ פטור כיון דמצוה לבערו מן העולם כדי שלא יהרוג בני אדם וכדלקמן בס"י דומה למה דאמרינן ביומא פ"ד בתינוק הטובע בנהר פורש מצודה ומעלהו ואף על גב דקמכוין למיתצד דגים וע"ש בח"י רע"א ובר"ן ס"פ האורג ויש לדחות דהכא קמכוין רק לרפואה ולא לתועלת שניהם א"כ דומה למה דאמרינן בפסחים כ"ה

גוי שנקרא אברהם בגיותו ונתגייר

ד. שאלה: גוים המתגיירים רגילים הרבה פעמים לקרוא לעצמם בשם אברהם בשעה שמתגיירים על שם אברהם אבינו שהיה אב לגרים, ומעשה שהיה לאחרונה בגוי שהיה שמו בגיותו אברהם ממש כמו שאומרים שם זה אצל ישראל, ולא אברהם כמו שמכנים אצל המוסלמים וכיו"ב, ונסתפק האם יכול להשאר בשם זה לאחר גרותו או שמן הראוי לשנות שמו כשמתגייר, ומכיון שנקרא בשם זה בגיותו יקרא לעצמו בשם אחר עתה.

הראוי למתגייר לקרוא לעצמו בשם אחר ולא בשם שנקרא בגיותו.

תשובה:

אמנם למעשה הסכימו הפוסקים **הגאונים רבי שמאי גרוס, רבי נפתלי נוסבוים, רבי שמואל אליעזר שטרן, ר"ע פריד, רבי מנדל שפרן שליט"א** שאין מניעה לקרוא לעצמו באותו שם שנקרא בו עד עתה בגיותו. וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

ואמר לי הגר"נ נוסבוים הטעם שהרי מכריזים בברית: ויקרא שמו בישראל וזה דבר חדש שלא היה עד הנה. **והגר"ש שטרן** הטעם שהרי מכריזים בברית: ויקרא שמו בישראל אברהם **בן אברהם אבינו**, וזה מורה על מציאותו החדשה.

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר לי שלכאורה היה נראה ששינוי השם הוא דבר שיש לו עיקר בגיור, וזה ע"פ מה שהובא בבעלי התוס' החילוק בין אברהם שאסור לכנותו בשם אברם והקורוהו אברם עובר בעשה ולא תעשה (ברכות יג, א). לבין יצחק ויעקב שנשארו בשמותיהם, ואפילו יעקב שנקרא ישראל מכל מקום השם יעקב לא זז ממקומו, וביארו הטעם שאברהם אבינו קיבל את שמו אברם מתרח בעודו גוי עובד ע"ז ולכן הוכרח להחליף את שמו לגמרי ושישתכח שמו הראשון. משא"כ יעקב שקיבל את שמו מיצחק אבינו, גם כשניתוסף לו השם ישראל לא נתבטל השם יעקב. ולפ"ז היה נראה שמן

מכתבים למערכת

האיסור של גילוי עריות שעליו אמרין 'הרג ואל יעבור' הוא באיסורי ערוה שיש בו כרת, אבל באיסורי לאו (וכ"ש שאין לאו) לא אמרין נדחה הפיקוח נפש. וכדברי השם אריה פסק הגר"ש קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ק קצב), ועיין עוד בזה בשו"ת ציץ אליעזר (ו, מ. יב, לג), שו"ת שבט הלוי (ג, לו, ו, לח), שו"ת עמק שאלה (אורח-חיים יד) ובספר שיעורי תורה לרופאים (ב, קו). כמו כן, האריך להביא באוצר הפוסקים (כב, סק"א אות ז) את השאגת אריה, המהר"ם בן חביב ועוד הסוברים דאין באבזרייהו דעריות דין של 'הרג ואל יעבור'.

נראה לי הקטן להוסיף דאם בשעת אזעקת אמת מגיע למקלט ויש שם אשה אחת, יש להתיר לו לשהות שם עם אשה אחת, ולא רק בגלל דהוי פיקוח נפש. אלא כיוון שבכל רגע יכולים להגיע עוד אנשים למקלט חשיב הדבר למירתת. היינו, שמא יבואו עוד אנשים. ועוד, בשעת אזעקת אמת אנשים אינם פנויים בנפשם כלל להזיק לזולת באופן עשיתי מעשה ערוה. ומתוך שניתן להקל בייחוד, על אחת כמה וכמה במקום שאשה לא צנועה יושבת שיכול להסיר את עיניו מראות רע.

אגב, לא צרפנו היתרים, ולא דנו האם מיירי בייחוד עם פניה שדינו קל יותר (עיין אוצר הפוסקים כב, סק"א אות ב), כיוון שהתירו במקום פיקוח נפש. כמו כן, ראוי לדעת ולהכיר את דברי הצנענות פננת על הרמב"ם (איסורי ביאה כא, ד) הסובר דאיסור תורה יש רק בדיית קבע ולא בייחוד ארעי ואקראי, וכן כתב בחקרי לב (ז, יז). ועיין בשו"ת שבט הלוי (ה, רא) אשר דחה דעה זו.

לגבי דריני ייחוד הארתי בספרי שו"ת אבני דבך (ב, נט). ונוסיף על המבואר בגמרא במסכת קידושין (ב, פ, ב) סנהדרין (כא, ב) ועבודה זרה (לו, ב). שהרמב"ם (איסורי ביאה כב, א) כלל את כל האנשים באיסור ייחוד וביאר דזהו מפני החשש שיבוא לגלות ערוה ואלו דבריו: "אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם לגלות ערוה" וכ"כ המאירי (עמ"ס קידושין פ) ועוד. מדברים עולה כי אין החשש בייחוד שמא יבוא ליד ביאה, אלא שמא יגרום הייחוד כשלעצמו לגילוי ערוה, וכן האריך להוכיח טעם זה בגדר ייחוד בשו"ת ציץ-אליעזר (ו, מ, כב).

אולם בשו"ת חוות-יאיר (עג) כתב כי "ענין הייחוד שעיקרו מפני שעי" הייחוד בלי רואה יתקפהו יצרו ולא ידע מזה איש", ועיין בשו"ת בנין-ציין (קלח) שביאר כי הייחוד הוא משום חשש זנות וכל שמתירא שיבוא אדם ויראה, אין חוששין שיזנו. ומפורסמת דעת החזו"א (בהערתו לאבי העזרי) שכל שורש איסור ייחוד הוא מחשש שיבוא ליד ביאה, והובאו הדברים גם בשו"ת מנחת אשר (א, פג).

נראה לי כי בעת ששומע אזעקה הוא מתירא וחושש גם מפני המצב שעלול ליפול טיל בסמוך אליו והרואה דמנסה למצוא מקום מוגן יותר. וכן הוא איננו יודע אם אדם הנמצא בסמוך יכנס כעת למקלט, וזהו ממש בגדר מירתת כפי שביארנו.

מתוך דברים אלו נראה לי דוודאי דבהוראה ופסק לציבור אין להחמיר. אולם, בעל נפש אשר יודע מרת נפשו, אם חושש בקושטא שעלול להיכשל ולהגיע ליד עבירה, אזי לא יכנס למקלט וישהה במרחב ממוגן, כגון: בחדר מדרגות פנימי, כפי שנושאים כל אלפי האנשים אשר אין להם מקלט בקרבת מגורייהם. דברים אלו מיירי בעניין ייחוד בשעת אזעקה.

ולאשר נשאלנו בעניין כניסה למקלט כשיש שם אשה שאינה צנועה. כאשר ישבתי לדון בזה עם הגר"א גרינבלט (מח"ס שו"ת רבנות אפרים) הסכים עמי הרב כי יש להורות לאברך שיכנס למקלט ויוריד את עיניו למטה. והטעם שאין לפטור מן הכניסה למקלט, כיוון שוודאי שפסק זה עלול להגיע לעוד אנשים, ואם חלילה יארע אסון האם הרב יכול לקחת על כתפיו שהוא פסק לציבור שאין חיוב להיכנס למקלט. והרי במקום פיקוח נפש אין להחמיר.

הרב הכותב האריך עוד בדברים כאן ועוד חזון למועד א"ה.

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה

מרת **אסתר לאה ב"ר אביגדור ע"ה קופרשטיין ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצחה ע"י משפחתה שיחי

הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א כתב לנו על מה שדנו בגליון פרשת תולדות בענין כניסת כהן לאהל המת בעת אזעקה, ואלו דבריו:

בעיר אופקים בשכונת הישנות אין בכל דירה חדר ממוגן, לפיכך בשעת האזעקה יורדים התושבים או למקלט של הבניין או למקלט השכונתי. כיוון שרבים נכנסים למקלט, ולא מדובר בשכונה שכולם שומרי תורה ומצווה לראבוננו, ישנם אנשים המגיעים למקלט בלבוש שאינו צנוע (בייחוד כאשר האזעקה נשמעת בשעות הקטנות של הלילה). נשאלנו על ידי בעל משפחה דתי, האם חייב הוא להיכנס למקלט בשעת האזעקה מדין פיקוח נפש, או כיוון שישנו היזק רוחני במקלט יש לו היתר הלכתי שלא להיכנס למקלט. האם דברי הגמרא במסכת שבת (גב, א) ש"לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו", יהיו נכונים גם על השואל, אם לא יכנס למקלט (יש לציין ששאלתנו היא כשיש מספר אזעקות ביום ולא כאירוע הריג).

מבואר במשנה במסכת יומא (פג, א) שמחללין שבת על ספק פיקוח נפש. אולם יש לעיין בשאלתנו שהרי בג' מצוות יהרג ואל יעבור (יומא פד, ב). והכי איתא בקיצור שולחן ערוך (עב, א): "וכן בשביל כל פיקוח נפש, ואפילו ספק פיקוח נפש מצווה... לעשות בשבילו כל איסורי דאורייתא, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, כי לא נתנה התורה אלא למען החיים שנאמר (ויקרא יח, ה): 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', ודרשין וחי בהם ולא שימות בהם, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים שהם ביהרג ואל יעבור".

הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש (יא, ה) כתב כי הרבה דברים אסרו לעשות משום סכנת נפשות "וכל העובר עליהן ואומר הריני מסכן בעצמי... או אינו מקפיד בכך מכן אותו מכת מרדות" (ולאורה זה מדרבנן). אך מבואר בסמ"ע (חושן-משפט תכז, סק"ב) דזה נלמד מהפסוק (דברים ד, ט): "השמר לך ושומר נפשך מאד" ומשמע שהאיסור לסכן עצמו הוא מדאורייתא וכן איתא בלבוש, ועיין בדרכי תשובה (יורה-דעה קטז, סק"ז).

אולם אצלנו ישנה שמירת הגוף באופן הפיזי מול שמירה רוחנית וכל שכן במקרה שבו אם לא יכנס לא ברור דעובר על איסור. וכן לא ניתן להוכיח מפסק השולחן ערוך (רמ"א יורה-דעה קטז, ה) שם נאמר: "וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור. ולכן אסרו לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיד נטוי... ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך אנם או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה".

יתכן דיכול האדם שלא להיכנס למקלט מפאת החשש שמא ישכח במראה אסור, ונראה דניתן להביא לכך סמך מהמקרה המובא במסכת עירובין (כא, ב) על רבי עקיבא שהחמיר על עצמו ליטול ידיים במעט מים שהיו לפניו, אף שהיה בכך סכנה, ושנינו מפורט במחנה מנטילת ידיים וכ"ש שסכנה (דברי-התוספות ד"ה 'מוטב'), וממילא עולה דבשביל לקיים דברי חכמים יכול האדם להכניס עצמו למצב של סכנה.

והשבת לומר כי אולי ניתן לדמות איסור זה לדין האם מותר לעבור על איסור ייחוד במקום פיקוח נפש. מצינו מחלוקת בעניין זה בשו"ת צור יעקב (טז) העלה שכיוון שייחוד הוא באבזרייהו דעריות הרי 'הרג ואל יעבור', וכן משמע מדברי הר"ן (פסחים ה, ב) והנימוקי יוסף (סנהדרין ז, ב דפי ה"ר"ף) וכן העלו ספר החינוך (מצוה רצו) והרמ"א (יורה-דעה קנז, א). אלא שהעמק שאלה (פרשת נשא קא אות ג) חלק על כך והכריע דאיסור ייחוד הותר בפיקוח נפש (ועיין במשני דבר ד, יז) וביאר דהא דאמרין 'הרג ואל יעבור' הוא דווקא בגוף עבודה זרה או עריות, אך לא באבזרייהו. ועיין במשנה למלך (איסורי ביאה ז, ז) דדחה את הנימוקי יוסף.

אף בשו"ת שם אריה (אבן העזר לג) פסק להתיר ייחוד משום פיקוח נפש, כיוון שכל

גליון זה נודב לעילוי נשמת

הגה"ח רבי **יום טוב ליפא זצ"ל** סופר סת"ם
בן הגה"צ רבי **שמואל דוד הכהן זצ"ל** ראב"ד חוסט
נלב"ע ג' שבט תש"מ ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו הרבני הנגיד הגה"ח ר' **שמואל פרידמן** שליט"א

ברכת מזל טוב ללידי נפשי הגאון המפורסם נודע בשיעוריו הנפלאים פה מפי מרגליות בקי בכל מכמני התורה הגאון רבי **אשר אנשיל שוורץ** שליט"א בעל המעדעני אשר" וראש כולל צאנז בבית שמש לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו תחי" עב"ג הבה"ח המופלג בתורי"ש כמר **יעקב מנחם מנדל הופמן** נ"ו בן הגאון רבי **חיים מאיר הופמן** שליט"א ר"מ בבית המדרש הראשון סטריטווקא בביתר עילית יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים ומבורכים מכל יוצ"ח בבריות גופא ונהורא מעליא

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לגיסי היקר איש חי ירב פעלים לתורה ולחסד הצנען לכת מוקיר תורה ולומדיה הרבני הנכבד הרב החסיד ר' **יצחק אייזיק בראון** שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו חביבו הבה"ח לתורי"ש מבחיירי ישיבת 'דובר שלום' אשדוד כמר **יוהשע נ"ו** עב"ג בת הרב החסיד בנש"ק **מאיר שיף** שליט"א אשדוד בן הגה"ח ר' **יעקב שיף** שליט"א ירושלים והברכה אחת הוא לחמיו ראש ואשון לכל קדשי בית בעלזא הרב החסיד ר' **עמרם פריד** שליט"א ולאבי מנקה הדעת בירושלים הרב החסיד ר' **מנחם אברהם בראון** שליט"א יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים ומבורכים מכל יוצ"ח בבריות גופא ונהורא מעליא

ברכת מזל טוב ללידי נפשי הגאון המפורסם נודע בשיעוריו הנפלאים פה מפי מרגליות בקי בכל מכמני התורה הגאון רבי **אשר אנשיל שוורץ** שליט"א בעל המעדעני אשר" וראש כולל צאנז בבית שמש לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו תחי" עב"ג הבה"ח המופלג בתורי"ש כמר **יעקב מנחם מנדל הופמן** נ"ו בן הגאון רבי **חיים מאיר הופמן** שליט"א ר"מ בבית המדרש הראשון סטריטווקא בביתר עילית יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים ומבורכים מכל יוצ"ח בבריות גופא ונהורא מעליא

י"ל ע"י הצב"י **משה פריד** בלאאמו"ר הרב **עמרם** שליט"א בן מו"ז הרב **סנדר זצ"ל** קרית בעלזא בית שמש יצ"ו

העלון עבר הגהה הלכתית של הגאון רבי **שמואל גרוס** שליט"א דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת בעיה"ק ירושלים תובב"א ונשיא המערכת

שאלות לגדו"י, הערות והארות אפשר לשלוח בפקס: 053-5377498 | 153-2-5377498 | מייל המערכת: a0527170252@gmail.com | לתרומות והנצחות ניתן לפנות: 053-3177749